

BoerENbuur: partners in duurzame ontwikkeling

Gerwin Verschuur en Henk Kloen

In Nederland zijn veel landbouwbedrijven met een vorm van verbreding, waarbij vaak sprake is van contact met burgers. Bij boerENbuur gaat het om bedrijven die een stap verder willen gaan en burgers als partner bij de ontwikkeling van hun bedrijf betrekken. Het bouwt voort op allerlei bestaande samenwerkingsverbanden zoals Adopteer een Koe, Adopteer een appelboom, Vrienden van de boerderij, zelfoogst initiatieven, Pergola Associaties, Lokale Boer Consument verbanden en groente, melk en vlees abonnementen rechtstreeks van de boerderij.

Wat maakt boerENbuur bijzonder?

Voor boeren is het bijzonder om een groep mensen te kennen die betrokken zijn bij het bedrijf. In boerENbuur bouwen ze een netwerk op van burgers die op allerlei manieren hun betrokkenheid kunnen uiten. Ze geven feedback op producten. Ze geven aan dat ze ervan genieten of ze geven tips om het product of de verpakking te verbeteren. Ze hebben interesse voor wat er op de boerderij leeft en stellen er vragen over. Ze denken mee over ontwikkelingsplannen waarmee we rondlopen. Ze geven steun als er instanties overtuigd moeten worden van het belang van de bedrijfsontwikkeling. Een aantal mensen werkt ook praktisch mee, en klanten betalen van harte een eerlijke prijs voor de producten en diensten die we aanbieden. Voor burgers is het bijzonder om betrokken te zijn bij een boerderij die ze in staat stelt om voedselproductie van dichtbij te ervaren. Waar vragen over het leven van bodem, planten en dieren beantwoord worden. Waar je lekker buiten in de natuur kunt zijn. Waar je samen met anderen een gezellige dag hebt door een klus aan te pakken, gesprekken te voeren en samen te eten. Een ontmoetingsplek met de natuur en het leven van planten, dieren en mensen. Kortom, bij boerENbuur bedrijven voelen burgers zich thuis als buur, en ervaren boeren steun van goede "buren". Ze "voeden" elkaar met ideeën en kunnen elkaar helpen bij het verwezenlijken ervan.

De interactie tussen boer en burgers is dynamisch en verschilt per bedrijf, omdat elke boerderij anders is en de behoeften van boeren en burgers variëren. Als de interactie wederzijds voedend blijft, wordt er geleidelijk een stevige relatie opgebouwd.

Hoe ontstaat boerENbuur op de boerderij?

In de praktijk begint boerENbuur steeds met een vraag die voortkomt uit een behoefte aan levenskwaliteit. Een boer wil bijvoorbeeld het bedrijf voort kunnen zetten, plezier hebben in zijn werk, boer blijven in nauw contact met zijn dieren en grond, en meer waardering van de samenleving krijgen. Een burger wil bijvoorbeeld dichtbij het voedsel en het leven staan, en genieten van de schoonheid, rust en ritme van de boerderij. Er zijn allerlei motieven die er toe kunnen leiden dat boeren en burgers elkaar opzoeken.

De noodzakelijke vervolgstap is de ontmoeting. Een boer die zijn bedrijf (op bepaalde momenten) openstelt en beschikbaar is voor een gesprek. Burgers die de boerderij bezoeken, nieuwsgierig naar wat ze daar zullen vinden. In de ontmoeting zit de verkenning naar wat je voor elkaar kunt betekenen. Dat kan 'matchen' maar soms ook niet. Dan laat je elkaar weer los: 'even goede vrienden.' Maar als duidelijk wordt dat je wel wat voor elkaar kunt betekenen is de derde stap om het concreet te maken.

In het afstemmen van behoeften gaat het over transparant zijn en grenzen stellen. Door transparant te zijn, wordt duidelijk wat precies de vraag of behoefte is, en wat er tegenover staat aan verplichtingen (tijd, geld, afspraken). Door grenzen te stellen wordt duidelijk hoeveel ruimte er is om de behoefte te vervullen. Begrenzen betekent voor een boer letterlijk aangeven waar een burger wel en niet mag komen, en wanneer ze welkom zijn. Daarnaast gaat begrenzen ook over ruimte die er is voor deelname in visie ontwikkeling (hoofd), relatie ontwikkeling (hart), praktisch meewerken (handen) en financiële betrokkenheid. Het resultaat van deze afstemming is duidelijkheid over wat boer en burgers voor elkaar willen betekenen, en hoe ze dat gaan invullen.

Als er overeenstemming is tussen boer en burgers, is de logische stap om de afspraken in de praktijk te brengen. In de praktijk gebeuren allerlei onverwachte dingen, waarin de afspraken niet voorzien, die om aandacht vragen. Daar wordt door schade en schande van geleerd, en overeenkomsten worden aangepast of verder uitgewerkt. Echter, werken met mensen is maatwerk en er is dus blijvend afstemming nodig. Op bedrijven waar veel burgers bij betrokken zijn, kan de tijd die daarvoor nodig is gaan knellen. Boer of boerin kunnen dan het uitwerken van afspraken delegeren aan (vertegenwoordigers van) burgers. Desgewenst zetten ze een coördinerende structuur of administratief systeem op.

Dynamische ontwikkeling

Hoe blijft boerENbuur draaien als de behoeften waarmee boer en burgers begonnen veranderen? Er zijn verschillende ontwikkelingsrichtingen denkbaar. Hieronder zijn er vier uitgewerkt, twee vooral bepaald door boeren en twee vooral door burgers. De ontwikkelingsrichtingen veronderstellen een bepaalde speelruimte

voor nieuwe impulsen. In de praktijk zullen de boeren de grenzen van die speelruimte aangeven, waarbij zakelijke overwegingen een belangrijke rol spelen.

Stilstand. De boer biedt geen ontwikkelingsruimte. Er zal dan een groep burgers afvallen die in de huidige behoefte 'voldaan' is. Die groep maakt plaats voor een nieuwe groep burgers met dezelfde behoefte.

Visionaire ontwikkeling. De boer oriënteert zich op wat de samenleving vraagt en ontwikkelt naar eigen inzicht een aanbod. De bestaande groep betrokkenen kan zich daarin thuis voelen of niet. Zo niet dan wordt een nieuwe groep burgers aangetrokken.

Strategische ontwikkeling. De hele groep betrokken burgers, of een groepje die hen vertegenwoordigt, werkt eens per 3 of 5 jaar een strategische heroriëntatie uit, op de behoeften die worden vervuld en de manier waarop dat gebeurt. Dat proces is richtinggevend voor de ontwikkeling van de boerderij.

Voortdurende afstemming. De boerderij is een soort bedding van initiatief van de boer of van burgers. Zodra er een behoefte ontstaat gaat er een groepje aan de slag om een levensvatbaar plan te maken en uit te voeren. De initiatieven van boer en burgers samen zijn richtinggevend voor de ontwikkeling van de boerderij.

Overigens, welke ontwikkelingsrichting ook wordt gevolgd. De betrokkenheid van burgers is tijdelijk. Na periode van gemiddeld vijf tot tien jaar, is het weer mooi geweest. Dan verhuizen burgers of gaan elders een nieuwe uitdaging aan.

Voorbeeld van een project

De Witte Raaf is een biologisch tuinbouwbedrijf gelegen in het hart van het prachtige landgoed Singraven in Denekamp. In een historische entourage van oude Twentse boerderijen worden op een oude es met een moderne bedrijfsvoering biologische groenten geteeld. Maarten Berris is een echte groentespecialist met veel verschillende groentes, zodat er telkens wat lekkers te oogsten is.

Maar de Witte Raaf is meer dan alleen een tuinderij. Steeds meer mensen willen niet alleen lekker en gezond voedsel eten, maar ze willen ook genieten van de plek waar het vandaan komt. Barbara Roessingh heeft arrangementen voor groepen mensen waarin zij ze laat genieten, met groenten in de hoofdrol. Ze leidt mensen rond door de tuin, ze mogen meewerken, groenten oogsten en samen kokkerellen met heerlijke groenterecepten. Door de interactie met mensen heeft Barbara de smaak te pakken gekregen en wil zij een stapje verder gaan. Mensen zijn uitgenodigd om voor langere tijd bij de Witte Raaf betrokken te zijn, mee te denken over aansprekende activiteiten, mee te helpen bij de inrichting van het Groente Atelier en om vorm te geven aan aantrekkelijke nieuwsbrieven en een website.

Presentatie boerENbuur

Op 15 december 2007 wordt boerENbuur op Zorgboerderij 't Paradijs in Barneveld gepresenteerd, en een uitgebreide website boerENbuur.nl openbaar gemaakt. Hier kunt u ervaringen horen en wordt verkend op welke manier boerENbuur-achtige initiatieven verder kennis kunnen uitwisselen en samenwerken. Voorlopige informatie en het programma voor 15 december zijn nu al op deze website te vinden.

U kunt ook contact opnemen met:

Henk Kloen, CLM Onderzoek en Advies, hkloen@clm.nl

Gerwin Verschuur, Schepje leven, gerwin@schepjeleven.nl

Anne Stijkel, International Institute for Inclusive Science, anne.stijkel@inclusivescience.org